

THE MEDIA LITERACY ATTITUDE TO THE COMPETENCES, DEFINED BY EUROPEAN NORMATIVE BASE

Abstract: The information society puts higher demands on the competencies of contemporary people, especially young people. The media cover different aspects of life in the global world, and therefore the need for media literacy of citizens, regardless of their age, is growing. Media literacy is an accent in the European legislation, but it still has no place in the Bulgarian one. In the EU legal framework and in research, however, it is a component to the competences needed in the 21st century.

Author information:

Lilia Lozanova

Senior Assist.

Department of Pedagogy and Management of Education

At Konstantin Preslavsky – University of Shumen

✉ l.lozanova@shu.bg

🌐 Bulgaria

Keywords:

Media literacy, digital competence, European normative base.

Глобализацията и повсеместното присъствие на медиите в съвременния свят налага интегриране на компетентностите на отделната личност и поставя нови предизвикателства пред образованието.

В редица европейски документи медийната грамотност се разглежда в контекста на цифровия дневен ред на информационните общества. Целта на настоящата статия е да представи отношението на медийната грамотност към някои от значимите на нашето съвремие компетентности, залегнали в европейската нормативна база.

Сред важните нормативни актове са „Европа 2020 - Стратегия за интелигентен, устойчив и приобщаващ растеж“ на ЕК (2010), Съобщението на Комисията от 20 декември 2007 г., озаглавено „Европейски подход към медийната грамотност в цифрова среда“; Съобщението на ЕК „За достъпно информационно общество“ (2008), Препоръка 2009/625/ЕО на Комисията от 20 август 2009 г. относно медийната грамотност в цифрова среда за по-конкурентоспособна аудио-визуална индустрия и индустрия на съдържанието и за приобщаващо общество на знанието; Директива 89/552/ЕЕС - Директива за аудиовизуалните медийни услуги (2010), Заключение на Съвета относно развиване на медийна грамотност и критично мислене чрез образование и обучение (30.05.2016 г.) и др.

Сред основополагащите европейски нормативни актове, дефиниращи термина медийна грамотност е Директивата за аудиовизуалните медийни услуги (2010). Според субординатността в законодателната сфера «директивата е законодателен акт, с който се определя цел, която всички страни от ЕС трябва да постигнат. Отделните страни членки обаче могат да приемат свои собствени закони с оглед на постигането на тези цели» [10].

В доклада относно прилагането на Директивата за аудиовизуалните услуги от 2013 г. (ДАВМУ), Европейската Комисия е призована „да ускори последователното и цялостно транспониране на ДАВМУ в държавите членки“ и в тяхното националното законодателство” [3].

В чл.47 на Директивата за аудиовизуалните услуги е представена една от основните дефиниции на медийната грамотност - това са „уменията, знанията и разбирането, които позволяват на потребителите да използват медиите ефективно и безопасно. Лица с медийна грамотност са способни да извършват информиран избор, разбират естеството на съдържанието и услугите и се възползват от пълния диапазон от възможности, които предлагат новите

комуникационни технологии. Те са способни да защитават по-добре себе си и своите семейства от вредни или обидни материали. Следователно развиването на медийна грамотност във всички сектори на обществото следва да бъде стимулирано [1].

В европейското законодателство и в научната литература медийната грамотност се разглежда като резултат от медийното образование.

В Доклада относно медийната грамотност в дигиталния свят на ЕП от 2008 г. е подчертано, че „медийното образование играе решаваща роля при постигането на високо ниво на медийна грамотност, която е важна част от политическото образование, което помага на хората да засилят поведението си като активни граждани [2].

Специален акцент е поставен на факта, че информационни технологии дават възможност на всички да предават и разпространяват информация в световен мащаб, което превръща всеки потребител на интернет в потенциален журналист. Медийната грамотност е необходима не само за разбиране на информацията, но и за придобиване на умения за генериране и разпространяване медийно съдържание [2]. Обаче нормотворците отбелязват, че „компютърните умения сами по себе си не водят автоматично до по-голяма медийна грамотност [2].

Един от основните въпроси на който се опитва да отговори настоящата статия е какво е отношението на медийната грамотност спрямо Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот. За целта трябва да бъдат изяснени понятията „грамотност” и „компетентност”.

Adams и Hamt свързват „грамотност” с умения като четене и писане и я считат за „почти синоним на «компетентността»». Bawden разглежда понятието "грамотност" под формата на три различни концепции : способността да се чете и пише; притежаването на умения или компетентност; и като елемент на ученето. Терминът означава „добре образован и начетен”, а през последните години неговото значение се трансформира, включвайки и аспект на компетентност [8].

Според Европейската квалификационна рамка (ЕКР) компетентността “означава доказана способност за използване на знания, умения и личностни, социални и/или методологични дадености в работни или учебни ситуации и в професионално и личностно развитие, а способностите се описват с оглед степента на поемане на отговорност и самостоятелност [4].

Компетентността може да се определи като интегрално преносимо образование от знания, умения, нагласи и оценъчни отношения на личността, структурирани йерархично: ключови компетенции/базови, основни/ и специфични, диференцирани компетенции. Под *ключови компетенции* се разбират онези компетенции, от които всички хора се нуждаят: за личностно изразяване и развитие; за гражданско съзнание; за социалната интеграция и реализация [7].

В Европейската квалификационна рамка за учене през целия живот, както и в Закона за предучилищно и училищно образование (ЗПУО) се акцентира на два вида компетентности, към които може да бъде отнесена медийната грамотност – дигитална компетентност и социални и граждански компетентности. В ЗПУО в чл. 77 се посочва, че дигиталната компетентност, както и социални и граждански компетентности сред ключовите компетентности, които трябва да има за резултат общобразователната подготовка [6].

Различните научни публикации обаче включват различно съдържание в термина «медийната грамотност» - част от авторите я приемат като компонент на горепосочените компетентности.

Изследователите разглеждат дигиталната грамотност като по-интегративно качество (Ala-Mutka, 2011; Horton, 2008; Cartelli, 2008 etc.) . Отделят четири основни компетенции, които предполагат усвояване на основни умения в областта на компютърната грамотност/ИКТ

грамотност, интернет грамотност, медийната грамотност, информационната грамотност, които предполагат развитие на дигиталната грамотност [9].

Дигиталната грамотност се разбира от повечето съвременни автори като широко понятие, свързано с уменията и компетенциите, необходими за ефективно използване на Интернет и цифровите технологии (Martin, 2006; Bawden, 2008; Cartelli, 2008; Horton, 2008, и др.). За Алън Мартин (Martin, 2006) дигиталната грамотност включва конвергенция на няколко вида грамотност - ИТ грамотност, информационна грамотност, технологична грамотност, медийна грамотност, както и визуална грамотност, придобили ново или нарастващо значение с появата на цифровите среди [9].

Разглеждането на медийната грамотност само като компонент на дигиталната грамотност и респективно компетентност, е едностранно представено, по-скоро в технологичен аспект. При този аспект се отличават уменията на личността за достъп, използване и критично интерпретиране на медийните ресурси. Европейската нормативна база предлага възможност за интерпретиране на медийната грамотност и в контекста на социалните и граждански компетентности.

Тази грамотност е дефинирана като «важна част от политическото образование, което помага на хората да засилят поведението си като активни граждани и информираността си относно техните права и задължения; като има предвид освен това, че добре информираните и политически зрели граждани представляват основата на едно плуралистично общество» [2].

В подкрепа на този извод са Заключениеята на Съвета относно развиване на медийна грамотност и критично мислене чрез образование и обучение от 30 май 2016 г.

В доклада се отбелязва, че „медийната грамотност придобива все по-голямо значение, т.е. всички технически, познавателни, социални, граждански и творчески умения, които ни позволят да имаме достъп и критично разбиране както за традиционните, така и за новите видове медии, и да си взаимодействаме с тях” [5]. В нормативния акт са представени редица аргументи относно значението на тези способности в информационното общество. Сред тях са, че те „ позволяват да упражняваме критично мислене, докато участваме в икономическата, социалната и културната сфера на обществото и играем активна роля в демократичния процес” [5].

Вторият аргумент е, че „компетентността в областта на цифровите технологии, която обхваща увереното, творческо и критично използване на информационните и комуникационните технологии, е съществен компонент на медийната грамотност. Ниското равнище на компетентност в областта на цифровите технологии може да постави дадено лице в неравностойно положение, не само на пазара на труда, където почти всички работни места изискват някакво ниво на умения в областта на цифровите технологии, но и в обществото като цяло. Поради това съществува ясна връзка между повишаването на компетентността в областта на цифровите технологии и усилията за създаване на по-приобщаващи и сплотени общества[5].

Третият аргумент е, че „медийната грамотност, заедно с грамотността и комуникационните умения по принцип, включва и други ключови компетентности, а именно *социални и граждански компетентности*, които са тясно свързани с критичното мислене и способстват за това хората да могат да ценят различието и да зачитат възгледите и ценностите на другите, но също и *културни познания и умения за изразяване*, които се подпомагат от способността за съотнасяне на собствените начини на изразяване на гледни точки с тези на околните, в т.ч. на хора, произхождащи от други култури [5].

В документа се подчертава ролята на образованието и обучението за формиране на медийно грамотни млади хора, защото така ще бъдат подготвени не само за пазара на труда, ще бъде подкрепена личностната им реализация, а ще бъдат „отговорни граждани на бъдещето” [5].

В заключение, въпреки различните виждания на и за корелацията на медийната грамотност със значимите за нашето съвремие компетентности, теоритиците и изследователите се обединяват около значимостта ѝ за съвременниците в глобалния свят. Европейските институции фокусират вниманието си върху нивото на медийна грамотност на подрастващото поколение, обаче тя се приема като необходима за хората от всички възрасти, за да реализират своя личностен и професионален потенциал в информационното медийно общество.

References:

1. Direktivata za audiovizualnite uslugi, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0055+0+DOC+XML+V0//BG>
2. Doklad otosno mediynata gramotnost v digitalnia svyat, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A6-2008-0461+0+DOC+XML+V0//BG>
3. Doklad otosno prilaganeto na Direktivata za audio-vizualnite mediyni uslugi, <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pubRef=-//EP//TEXT+REPORT+A7-2013-0055+0+DOC+XML+V0//BG>
4. Evropeyskata kvalifikatsionna ramka za uchene prez tselia zhivot, https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/broch_bg.pdf
5. Zaklyuchenia na Saveta otosno razvivane na mediynna gramotnost i kritichno mislene chrez obrazovanie i obuchenie, [http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52016XG0614\(01](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/BG/TXT/?uri=CELEX%3A52016XG0614(01)
6. Zakon za preduchilishtnoto i uchilishtnoto obrazovanie, www.mon.bg/?h=downloadFile&fileId=8245
7. Ivanova, V., Ilieva, Y., Petrova, R. Kompetentnost i kompetentsii v Evropeyskata kvalifikatsionna ramka. MATTEH 2014, tom 1, razdel Didaktichni tehnologii v obuchenieto
8. Yordanova-Rasheva, K. Evolyutsia na digitalnata kompetentnost, <https://www.researchgate.net/.../56faebfd08ae8239f6dad7a9>
9. Shopova, T. Razvitie na digitalnata kompetentnost u studentite, Nota Bene, broj 26, <http://notabene-bg.org/read.php?id=290>
10. https://europa.eu/european-union/eu-law/legal-acts_bg